

ADÓTEHER ÉS TÁRSADALMI TAGOZÓDÁS.

A magyar képviselőház az idén május 13-án arra szólította fel a pénzügyminisztert, hogy adóstatistikát terjesszen elő. A miniszter e határozatnak már július 15-én eleget tett s most itt van előttünk az 1929—1931. évi adóstatistika. A két időpont olyan közel van egymáshoz, hogy nyilvánvalóan nem a mű igazodott a határozathoz, hanem az indítványt tették fel a már kész felelet szerint. Az ilyen játék sohasem kelt bizalmat az *így* megszülető művekkel szemben, de ettől ez a jelentés még lehetne jó is. Nem most kell felfedezni az adóstatistika elveit és nem most kell kiformálni módszereit. A magyar szakembereknek sok kitűnő példa áll e tekintetben rendelkezésére. De ha a cél világosan áll előttünk, mintaképekre sincs szükségünk, hogy munkánkat jól végezzük el. Az adóstatistika célja és feladata az, hogy megmutassa, mint valósul meg az életben a törvényhozásnak közteherviselési, többé-kevésbé az íróasztalok mellett kigondolt politikája.

Ha ez az adóstatistika megfelel a maga céljának, akkor meg kell belőle ismernünk, hogy a közterhek milyen arányban vannak a teherviselő erőhöz, hogy mint alakul ez a viszony a társadalom termelő rétegei szerint, mint alakul a teherbíró erő fokozatai szerint, hogyan módosul az ország földrajzi és közigazgatási egységei során. De a jó adóstatistikának — s a parlament is nyilván ezért kívánta az adóstatistika betérjesztését — az adópolitika hibáinak felismerésére s így a szükséges reformok előkészítésére is módot kell adnia. Ezért mondhatjuk, hogy minden adóstatistika annyit ér, amennyire át van szöve társadalomrajzi elemekkel a közteherviselés szempontja szerint. Nézzük meg, mennyit ér Korányi adóstatistikája.

I. Az adófizetők száma.

Az adóstatistikával a valóságos teherviselésre kell világot vetnie, tárgya tehát elsősorban az adófizetők köre. A mi statisztikánk azonban csak az adókötelesek adatait tárja fel, mert nem az adófizetés, hanem az adókivetés adatait közli. Ez nagy különbség és elegendő arra, hogy e művet a statisztika jellegétől megfossza. Az adókivetés a törvényhozás vagy még inkább a pénzügyi kormány tervezete csupán, amely csak az adófizetés adataival együtt nyújt képet a teherviselésről s a kormány pénzügyi politikájáról. Kevés igazítást jelent e hibával szemben az, hogy a hátralékokról is kapunk kimutatást, mert e kimutatás nem teljes, és nem egyezik meg pontosan az adóstatistika rendszerével.

Ez az adóstatistika azonban még az adókötelesek számára

nézve is csak tíz adónemnél szolgáltat adatokat, holott egyenesadóink száma harmincnál is nagyobb. Nagyon fontos lett volna annak ismertetése, hogy az egyenesadófizetők egész tömege mint oszlik meg tagjai által viselt egyenes adók száma és azok összes terhe szerint. Ez volna az adóstatistikának legfontosabb része.

De maradjunk szerény igényű adóstatistikánk körében s vizsgáljuk meg, mennyit árul el a felölelt tíz egyenesadónemnek a társadalom szerkezete szerint való megoszlására nézve. Az adóstatistika adatai erre vonatkozóan itt következnek:

	Adóév	Adókötelesek száma	Ez a lakosság hány 0/0-a	Átlagos kivett adóteher pengőben	Az adókötelesek száma		
					10.000 P adóalapig	Ezenfelül	Ez az adókötelesek 0/0-a
Földadó ...	1929.	2,636.828	30'4	15.58	—	—	—
	1930.	2,811.097	32'4	11.06	—	—	—
	1931.	2,916.220	33'4	11.01	—	—	—
Házadó ...	1929.	1,397.516	16'1	52.88	—	—	—
	1930.	1,440.654	16'6	53.11	—	—	—
	1931.	1,474.094	16'9	51.60	—	—	—
Általános kereseti .. adó	1929.	474.445	5.5	58.89	468.732	5.713	1'2
	1930.	471.722	5'4	54.81	467.026	4.696	1'0
	1931.	476.687	5'5	50.77	472.736	3.951	0'83
Társulati adó	1929.	6.829	—	3.459.80	—	—	—
	1930.	7.132	—	3.116.93	—	—	—
	1931.	6.752	—	2.594'63	—	—	—
Jövedelem-adó	1929.	349.994	4'0	138.97	330.611	19.383	3.5
	1930.	324.543	3'7	135'27	306.918	17.625	5'5
	1931.	310.709	3'6	128'15	294.090	16.619	5'4
Vagyonadó	1929.	263.862	3'0	49'70	247.953	15.909	6'0
	1930.	244.011	2'8	52'10	229.768	14.243	5'8
	1931.	233.075	2'7	51'49	220.187	12.888	5'5
Betegpótlási adó	1929.	2,233.209	25'8	12'15	—	—	—
	1930.	2,327.592	26'8	10'77	—	—	—
	1931.	2,340.133	26'8	10'13	—	—	—
Rokkant ellátási adó	1929.	2,256.412	26.0	4'52	—	—	—
	1930.	2,313.958	26'6	4'14	—	—	—
	1931.	2,354.750	27'0	3'83	—	—	—
Gépjárművek közúti adója	1929.	23.410	0'3	197'69	—	—	—
	1930.	31.741	0'4	153'52	—	—	—
	1931.	30.131	0'3	158'60	—	—	—
Szükségadó (ház és jöv. adó után)	1931.	443.003	—	58'80	—	—	—

E statisztikából megtudjuk, hogy az országban 1931-ben 310.709 jövedelemadóköteles volt, s hogy ezek száma az utolsó három adóév alatt 349.994-ről csökkent le ennyire.

Jövedelemadót fizet minden önálló kereső, akinek évi keresete legalább 1000 pengőt tesz, valamint a magánalkalmazottak közül azok, akiknek évi keresete elér 3600 pengőt. Sajnos, az adóstatistika nem tár fel semminemű részletet a 310.000 adóköteles foglalkozására nézve s e mulasztása egy igen becses társadalmi kérdés elemzését teszi lehetetlenné. — A jövedelmi adófizetők az egyenes-adófizetőknek mintegy középső csoportját alkotják; de ha egyenes-adófizetőink egész rétegét ismerni akarjuk, tudnunk kell, mennyire rúg a jövedelmi adó alá nem eső egyenes-adófizetők száma. Ilyenek a földbirtokosok közül azok, akiknek évi keresetét az adóhivatal nem becsüli ezer pengőre, továbbá a magánalkalmazottaknak a 3600 pengős kereseten alól maradó része, végül a köztisztviselők, akik nem esnek jövedelmi adó alá. Ez a felsorolás természetesen nem teljes, de a legnagyobb adózó tömegeknek jövedelmi adó határain kívül eső részét ezek között kell keresnünk.

Ezek legelső csoportjára, a földadókötelesekre nézve az adóstatistika azzal a fantasztikus adattal szolgál, hogy ezek száma 1931-ben 2,916.220, ami 1929-hez képest csaknem 300.000 főnyi emelkedést jelent. Az adóstatistika nem elégszik meg ennek a számnak a rögzítésével, hanem még azt is kiszámítja, hogy ez az ország teljes lélekszámának 33.4%-át tette és még a fejtárlagot is kiszámítja, amely az adóteherből egy-egy adókötelesre esik. E szerint tehát Magyarországon, a csecsemőket is beszámítva, minden harmadik lélek földadót fizet. Ez olyan képtelen szám, hogy egészen más forrásokhoz kell fordulnunk az ellenőrzés és a tényleges adat kipuhatolása céljából.

Magyarországon 1920-ban 356.000 önálló földtulajdonost vett számba a népszámlálás. Ennek a számnak azóta már a dolog természetes rendje szerint is növekednie kellett öröklés, visszterhes jogügyletek, ajándékozás stb. címén, de ezenkívül az évtized elején lezajlott a földosztás is, amire nézve az OFB azt állítja, hogy ennek során 425.000 kis- és törpebirtok keletkezett. Ha ezt a számot hitelesnek vesszük, amire nézve azonban erős kétségeink vannak, akkor is legfeljebb egy millió körül lehet Magyarországon a földbirtokosok száma. Mivel pedig az ezerpengős évi jövedelem ma — a birtokoknál holdankint 100 pengős bruttó bevételt számítva is — legalább 10 holdas birtoknak felel meg, nálunk pedig ezt a határt a gazdaságoknak csak 21%-a haladja meg, valószínű, hogy a földbirtokosok közül a jövedelemadókötelesek között csak az 1920. évi létszám ötödrésze szerepel, miután a földreform során keletkezett gazdaságok valamennyien kis- és törpebirtokok. Ez azt jelentené, hogy a földtulajdonosok milliós számából csak 100—120.000

fő fizet jövedelemadót is. Ezt azonban nem találgatni kellene, hanem az adóstatistikának ezt pontosan meg kellene állapítania.

Mindenesetre a 310.000 főnyi jövedelemadófizetőtől most a földadófizetők milliós számához jutottunk, mint akik a közterhek viselésébe közvetlenül, egyenesadók formájában részt vesznek. A földadónak ugyanis nincsen minimuma. De mégis az adóstatistika által kimutatott 2-9 milliós földadóköteles helyett annak csak a harmadrészét szabad felvennünk, ami a lakoságnak már nem egyharmada, hanem csak mintegy egytizede vagy annál nem sokkal nagyobb része; ennek a csökkenésnek arányában viszont emelnünk kell az átlagos adóterhet, ami nem 110 pengő lesz, hanem ennek a háromszorosa, de legalább 30 pengő. Ilyen hibás adatot szolgáltat tehát az adóstatistika a földbirtokos réteg kiterjedésére, adóköteles részének létszámára és annak a közterhekkal való megterhelése mértékére. Ugyanez a hiba természetesen folytatódik mindazokban az adónemekben, amelyek elsősorban a földadó függvényei. Ezen az alapon állítja az adóstatistika azt, hogy nálunk 2.3 millió adóköteles fizet betegápolási pótdadót és ugyanannyi rokkantellátási adót. Ezekben az adónemekben már más elemek is szerepelnek, mert hiszen az általános kereseti adó alá esők, a házadófizetők is osztoznak ebben az adónemben, de a legnagyobb szám kétségtelenül itt is a földadófizetők száma marad.

A földadófizetők számának megállapítása után szükségünk lenne még az általános kereseti adófizetők közül azoknak a számára, akik nem fizetnek jövedelmi adót, az adóstatistika azonban ezt a számot sem közli. Szükségünk lenne továbbá az alkalmazottak kereseti adófizetőinek létszámára, de az adóstatistika ezzel a számmal is adós marad. Szükségünk lenne az adófizető közalkalmazottak adataira is, de statisztikánkhoz ezért is hiába fordulunk. Éppenígy nincs abban adat a többi adónemre nézve sem, amelyeknek adófizetői közül ki kellene választanunk a jövedelmi adó körén kívül eső adófizetőket. Ez az első módszer tehát az egyenesadót fizetők rétegének megállapítására az adóstatistika hiányai miatt nem vezet eredményre. Más módszert kell választanunk. Erre a *házadó* vizsgálata látszik alkalmasnak, mert a háztulajdonosok száma jóval nagyobb, mint a jövedelemadóköteleseké és mert minden foglalkozási ágból vannak háztulajdonosok. Ezen az alapon tehát, bár nem a szükséavú «adóstatistika» alapján, hanem a népszámlálási adatok segítségével talán inkább ki tudjuk nyomozni, mekkora is lehet nálunk az egyenesadófizetők rétege.

A házadókötelesek száma 1931-ben az adóstatistika szerint 1,474.094 volt. Ez a szám körülbelül megegyezik a házak számával, amint azt az 1930. évi népszámlálás megállapította. De ebben a szám-

ban meglehetősen nagyarányú rétegződésnek kell lennie. Számolni kell azokkal a tulajdonosokkal, akiknek több házuk van, viszont azokkal a házakkal is, amelyeknek több tulajdonosuk van és számolni főként az új házak ideiglenes házadómentességének eseteivel. Ennek igen nagy számnak kell lennie, mert hiszen az utolsó tíz év alatt 270.000 ház épült az országban. Mindent egybevéve, egy és egynegyed milliónál nem tehetjük többre a valóságos házadókötelesek számát.

Ha az «adóstatiztika» megadná a háztulajdonosok részletezését foglalkozás, kereseti ág szerint, ez elég szilárd alap lenne a továbbszámolásra. Csakhogy nem adja meg. Végig kell tehát vizsgálnunk a fontos hozadéki és kereseti adónemeket adóköteleseik száma szerint és azok háztulajdoni viszonyai szerint, hogy az adókötelesek száma megállapíthatassuk.

A házadót nem fizető földadókötelesek száma az 1920. évi népszámlálásból következtetve, körülbelül fele lehet az önálló gazdáknak, (ezt a számot a napszámos-törpebirtokosok rétege nyomja le ilyen alacsonyra), tehát mintegy félmillió adóköteles; az általános kereseti adókötelesek közül is körülbelül felének van háza vagy házrésze s mivel a 476.000 adóköteles számot rétegződés címén apasztanunk kell, itt mintegy 200.000 főt találunk új elemként; a magánalkalmazottak közül körülbelül 100.000 lehet adóköteles, tekintettel arra, hogy az 1000 pengőnél kisebb jövedelműek nem fizetnek adót, az értelmiség alkalmazottak rétegéből is ennyit számíthatunk adóköteleseként. Mindez együtt mintegy két és egynegyed millió főnyi adókötelesre mutat, mint akik az ország közterheinek elsősorban hordozói. Mivel 1930-ban a keresők száma mintegy 3.7 millió lehetett, ez a szám azt mutatja, hogy az egyenesadókivetési szervezet a keresők 60%-át éri el. De mivel terjeszkedésének létminimum állja útját és ezt nem nyomni, hanem emelni kellene, ügyjászik, mintha adókivetésünk máris túlmént volna azon a határon, ameddig észszerű adógazdálkodás még elmehet. Nyilvánvaló az is, hogy az adótörvényeket fizető rétegek adójának adminisztrálása nagyobb költségbe kerül, mint amennyi eredményt hozhat.

Az adópolitikának nagyon fontos feladata, hogy ezt a határt megállapítsa, nem hiába keressük tehát az adóstatiztikában ennek a tényleges határvonalnak jeleit. Ezzel az alapvető feladattal szemben az adóstatiztika csődöt mondott s megoldására nemcsak kísérletet nem tett, de még azokat a részletadatokat is hasznavehetetlen módon közli, amelyek alapján a feladat megoldását meg lehetne kísérelni.

A teherbíró erőre vagy legalább is a kivető hatóságoknak erre vonatkozó megállapításaira, feltevéseire nézve az adóstatiztika a földadónál, az általános kereseti adónál, a jövedelemadónál és a vagyonadónál közöl adatokat.

A földadóra nézve közli a földterület megoszlását 16 adózási csoport szerint, amely úgy alakul ki, hogy a 15 kat. holdnál kisebb birtokokra nézve öt különböző adózási csoportot ad meg a birtokok összes kataszteri tiszta jövedelmének alakulása szerint, a 15—50 kat. holdas birtokokra ugyanilyen alapon szintén öt csoportot ad meg és ezenfelül egy-egy csoportot 100, 500, 1000, 5000, 10.000 kat. holdig és végül egyet ezen felül.

Mivel ez a tábla közli azt is, hogy az egyes csoportok kataszteri tiszta jövedelme mennyi, a földadó pedig ennek 20%-a, ezen az alapon egyúttal az adófeltételek átlagos nagyságát is kiszámíthatjuk az egyes birtokcsoportokban. Feltűnő, hogy az előttünk levő adóstatisztika, mely egyébként oly szenvedélyes átlagszámító, ezt elmulasztotta.

Az eredmény így alakul ki:

Kataszteri tiszta összes jövedelem birtokonként	Birtok nagysága, k. hold	Átlagos, tiszta jövede- lem kat. holdankint
75 a.-kor.	15 k. hold	9'7
75—100 "	15 " "	11'5
100—125 "	15 " "	12'6
125—150 "	15 " "	13'6
150—	15 " "	17'6
75 "	15—50 " "	1'7
75—100 "	15—50 " "	3'7
100—125 "	15—50 " "	5'0
125—150 "	15—50 " "	6'1
150—	15—50 " "	12'5
	0— 50 holdig összesen	12'8
	51— 100 k. holdig	10'0
	101— 500 " "	7'2
	501— 1000 " "	6'9
	1.001— 5.000 " "	6'8
	5.001—10.000 " "	6'3
	10.000-től	7'5
	Összes átlag	8'9

Ezek az adatok világosan mutatják, hogy földadónk a kisbirtokosok széles társadalmi rétegét aránytalanul terheli. A holdankint átlagosan 8.9 arany koronás kataszteri tiszta jövedelem a 15 kat. holdnál *kisebb* birtokok csoportjában felmegy egészen 17.0 aranykoronáig. A 100 holdnál nagyobb birtokokat ellenben pontosan még 7 arany koronás adóalappal sem terhelik. Igaz, hogy ez részben a kisebb birtokok szántóban való nagyobb gazdagságának tudható be, de ezzel szemben az ilyen adókivetés a kisbirtokos földjáradékába annak, sőt segítő családtagjainak munkaerejét is beszámítja.

A birtokcsoportok adóalapjainak és kiterjedésének egymáshoz való arányát az adóstatisztika alapján a következő számok világítják meg:

A birtokcsoport		Erre esik	
		az adó- alapról	a terü- letből
		százalékban	
50 kat. hold	.....	56.2	46.6
51— 100 „ „	.....	6.6	5.8
101— 500 „ „	.....	11.0	13.6
501— 1.000 „ „	.....	6.2	8.1
1.001— 5.000 „ „	.....	13.7	17.9
5.001— 10.000 „ „	.....	3.1	4.3
10.000 holdon felül	.....	3.2	3.7

A földadóra vonatkozó táblázatok között még egy táblából lehet bizonyos közvetett következtetést levonni az adóerő megoszlására nézve. Az adóstatisztika ugyanis közli vármegyénkint 1931-ben a bolettaalap terhére megtérített földadó összegét, amely 1,254.990 adózóról és összesen 4,330.000 pengőnyi földadóról számolt. Ez mutatja annak a rétegnek a nagyságát, amelyek összes kat. tiszta jövedelme 50 aranykoronát nem halad meg és évi földadójának összege nem több 11.60 pengőnél. Miután az itt említett «adózők» száma, mint már kimutattuk, nem egyezik meg a valóságos adófizetők, a gazdák számával, ennek az adatnak csak közvetve vehetjük hasznát, amennyiben kitűnik belőle, hogy a földadófizetők 43%-a a földadónak csak 13.5%-át fizeti. Kérdés, hogy vajjon ennek az egyébként is aránytalanul terhelt tömegnek az adóközigazgatásból való kikapcsolása nem járna-e nagyobb haszonnal, mint amennyit földadójuk hoz.

A házadónál nélkülözünk minden olyan adatot, amely arra mutatna, hogyan igazodik az adó az adófizető vagyoni erejéhez.

Az általános kereseti adónál megtudjuk, hogy 1931-ben az adóköteleseknek mindössze 0.83%-a fizetett adót 10.000 pengőnél nagyobb adóalap után és hogy ez az arányszám az utolsó három év alatt lényegesen esett, mert 1928-ban még 1.2% volt. Vagyis a nagyobb adófizetők száma e három év alatt egyharmadrészével csökkent, holott ugyanakkor az adókievítő hatóságoknak sikerült a kisadófizetők számát négyezer fölvel emelni. Sajnos, az adóstatistikának nevezett kiadvány nem mondja meg, hogy ezek az adózők mennyi adóalapot képviselnek és így e szám semmiféle lényegbeli következtetésre nem nyújt lehetőséget.

A jövedelemadó nézve szintén megkapjuk ugyanezt a tagolást. Látjuk, hogy a 10.000 pengőnél nagyobb összes kereset után adózők száma itt is csökkent ugyan, de korántsem olyan nagy mértékben, mint az általános kereseti adóköteleseké. Itt ugyanis a kisebb adókötelesek száma is fogy, bár nem egészen olyan mértékben, mint a nagyobbaké. A vagyonadónál hasonló eredményt figyelhetünk meg,

de mivel az adóstatistika ezeknél az adónemeknél is adós marad az adóalapok csoportosításával, ezeknél sem találunk módot arra, hogy társadalmunk szerkezetének ide kapcsolódó részébe betekinthessünk.

A jövedelemadó és a vagyonadó adatai azonban részletesebben megvilágítják a *nagyobb* adófizetők viszonyait.

Az alapvető tábla e tekintetben itt következik:

Jövedelmi fokozatok	Az adózók száma	Átlagos jövedelem	Összes jövedelem	A teher tételek összege
10.000-ig.....	{ 211.212 ¹ 82.878 ²	2.780 3.860	585.917 319.382	36.093 43.731
10.000— 50.000	14.965	19.800	297.529	52.442
50.000— 100.000	1.207	69.200	83.359	32.918
100.000— 150.000	248	120.000	29.747	13.701
150.000— 200.000	99	171.000	16.900	8.710
200.000— 250.000	43	226.000	9.732	4.949
250.000— 300.000	14	273.000	3.833	2.131
300.000— 350.000	13	318.000	4.144	1.772
350.000— 400.000	5	383.000	1.919	757
400.000— 450.000	4	—	1.649	1.215
450.000— 500.000	7	—	3.282	1.946
500.000— 600.000	7	—	3.890	2.958
600.000— 700.000	3	—	1.918	1.625
700.000— 800.000	1	—	732	589
800.000— 900.000	1	—	858	738
900.000— 1.000.000	—	—	—	—
1.000.000 felül ...	2	—	4.852	3.970
Összesen :	310.709	—	1.369.643	210.245

Jövedelmi fokozatok	Hány 0/0-os a megterhelés	Adóalap	Kivetett jövedelem-adó	A kivetés az alap 0/0-a	Átlagos adóteher P
10.000-ig.....	{ 6'2 13'7 17'6	549.824 275.651 245.087	11.361 ¹ 6.724 ² 13.008	2'07 2'4 5'3	54 81 867
10.000— 50.000	17'6	245.087	13.008	5'3	867
50.000— 100.000	39'4	50.441	4.982	10'0	4.120
100.000— 150.000	44'1	16.046	2.127	13'2	8.580
150.000— 200.000	51'4	8.190	1.266	15'5	12.750
200.000— 250.000	51'0	4.783	910	19'0	21.100
250.000— 300.000	55'6	1.702	362	21'3	25.900
300.000— 350.000	42'8	2.372	525	22'1	40.300
350.000— 400.000	39'4	1.162	273	23'5	54.600
400.000— 450.000	73'7	434	82	18'4	21.500
450.000— 500.000	59'3	1.336	285	21'3	40.800
500.000— 600.000	76'2	932	366	39'2	52.300
600.000— 700.000	84'3	293	48	16'3	12.700
700.000— 800.000	80'5	143	29	20'0	29.000
800.000— 900.000	86'0	120	18	15'0	18.000
900.000— 1.000.000	—	—	—	—	154.500
1.000.000 felül ...	81'8	882	309	35'1	—
Összesen :	15'3	1.159.398	42.675	6'68	137

¹ Rögzített.

² Új kivetésből rögzíthető.

Ennek a táblának megvannak a maga érdekességei. így az, mint csökken a jövedelem növekedésével fordított arányban az adóalapként beszámítható tiszta jövedelem, aminek aránya a legalsó fokozatnál még 93.8%, 8—900.000 P-s bruttó bevételnél már csak 14%. Mint növekszik az átlagos jövedelem és az átlagos adóteher egymáshoz való viszonyában is; milyen meglepő, hogy az átlagos adóteher nagyobb a 350—400.000 pengős határ között, mint ezenfelül egészen a milliós és ennél nagyobb jövedelmekig. De azért ez a tábla elsősorban mégis további részletezés után kiált. A társadalomkutató szempontjából mindenesetre fontos, hogy a csúcson levők számát és viszonyait minél részletesebben ismerje. De azért ez mégis csak a kivételek ismerete és nem pótolhatja a tömegek kutatását. Ha itt olyan táblát kapunk, amelyben a legalsó fokozatban az átlagos adóteher 54 pengő, a másodikban 81, a harmadikban ellenben már 867 pengő, nyilvánvaló, hogy hiányzik egy egész skála, amely a közbülső fokozatokat világitaná meg. 10.000 pengős jövedelmi adóalapon alul 1000 pengőnként kellene részletezni az adatokat, csak akkor elégedhetnénk meg a táblával, mint adóstatistikával; és természetesen azzal is csak akkor, ha megkapnók a tagolást foglalkozási ágak szerint is.

A jövedelemadó tükrében az adóteher kulcsának az adózó erőhöz való igazodása, illetőleg a fokozódás megnyugtatóan hat. Feltűnik, hogy maximumát 6—700.000 pengő jövedelemmel éri el, innen kezdve egészen egy millió pengőig lényegesen csökken, majd egy millió felül emelkedik újra, de még mindig nem a 6—700.000 pengős fokozat kulcsáig. Azonban a jövedelemadó progressziója nem egyenlítheti ki azokat az igazságtalanságokat, amelyeket más adónemeknél, így legelsősorban a földadónál a szegényebb osztályok kárára tapasztalhatunk. Igen nagy kár, hogy ez az adóstatistika nem járul hozzá e tekintetben a valóságos helyzet tisztázásához. A pénzügyminisztérium új kiadványát tehát az adóerő feltárása tekintetében is hiányosnak, majdnem hasznavehetetlennek kell minősítenünk. Az 50.000 pengőnél nagyobb alap után adózók tábláival a foglalkozások szerinti adóteherrel kapcsolatban foglalkozunk.

2. A kereseti ágak adóterhe.

Az adóstatistikának alapvető fontosságú feladata az is, hogy megmutassa, mint oszlik meg a közterhek összege az egyes termelési és kereseti ágak között. Adóstatistikusaink maguk is érzik ennek a feladatnak fontosságát és ezért nemcsak több táblában közölnek olyan adatokat, amelyek az adóalapoknak az egyes kereseti ágak szerint való megoszlását mutatják, de ezenfelül «az egyes foglalkozási ágak állami egyenes adóterhek 1931-ben» című táblájában a következő összesítő adatokat is közlik (millió pengőben):

A foglalkozási ág megnevezése	Földadó	Házadó	Házak szükségadója	Áll. ker. adó	Alkalmi ker. adója és különadója
Földbirtokosok..	32.106	—	—	—	—
Földbérlok	—	—	—	2.178	—
Házbirtokosok ..	—	76.070	10.443	—	—
Iparosok	—	—	—	10.383,	—
Kereskedők.....	—	—	—	8.205	—
Alkalmazottak ..	—	—	—	—	{ 18.977
Összesen :	—	—	—	—	19.402

A foglalkozási ág megnevezése	Jövedelemadó	Jövedelmi szükségadó	Vagyondó	Rokkantsági adó	Beteg-ápolási pótdó	Összesen
Földbirtokosok..	9.675	4.350	5.664	1.898	5.137	58.830
Földbérlok	826	373	60	86	348	3.871
Házbirtokosok ..	8.377	3.766	4.668	4.233	12.171	119.728
Iparosok	3.935	1.740	492	592	1.661	18.803
Kereskedők.....	3.109	1.378	588	476	1.313	15.069
Alkalmazottak ..	9.978	4.510	—	1.068	—	{ 53.935
Összesen	—	—	—	—	—	270.936

Ennek a táblának értékét csökkenti, hogy csak tíz adónemet ölel fel, amelyek együtt az 464-4 millió pengőt tevő egyenesadókivetésnek csak 58%-át jelentik. Fogyatkozása továbbá, hogy nem tünteti fel az egyes adónemeknél az adókötelesek számát, tehát nem ad módot arra, hogy alapján az egyes kereseti ágak megterhelésének mértékét egyéni átlagok szerint is vizsgálhassuk. Hibája, hogy nem közli adónemenként az adótételek legkisebb és legnagyobb mértékét, sem a tipikus fokozatokat, tehát nem világít be a társadalmi szerkezetbe. A házadótulajdont nem részletezi a tulajdonos foglalkozása szerint, mivel pedig éppen a háztulajdonosok fizetik be legnagyobb összegű egyenesadót, ennek a 1197 milliós tételnek áttekinthetlensége le-
rontja a többi adat értékét is. így voltaképpen csak 150 millióra nézve kapunk részletes adatot, mivel azonban ez az egész 1931. évi köztehernek alig egynolcadrésze, ez a kimutatás nem pótolja azt a statisztikát, amelyre ebben a vonatkozásban szükségünk lenne.

Az 1920. évi népszámlálás alapján a munkabírók lélekszámában azóta bekövetkezett rohamos emelkedést figyelembe véve, ami a keresőket azóta háromnegyed millióval növelte, 1930-ban az egyes nagy foglalkozási ágak keresőinek lélekszáma a következő lehetett:

Önállóak:

Östermelő	1,000.000
Iparos	250.000
Kereskedő	100.000
Értelmiségi	25.000
Vagyonából élő	25.000
Háztulajdonából élő	10.000
Egyéb önálló	110.000
Együtt	1,520.000

Alkalmazottak:

Tisztviselők	250.000
Egyéb	1,980.000
Alkalmazottak együtt	2,230.000
Keresők összesen, segítő családtagok nélkül	3,750.000

Ezen az alapon az adóstatistika szerint kimutatott néhány egyenesadónem terhe fejátlag szerint így oszlik meg:

Földbirtokosok	59.—
Iparosok	94.—
Kereskedők	150.—
Alkalmazottak	24.—

Miután azonban látjuk, hogy aránylag milyen kicsiny azoknak a száma, akik háztulajdonukból élnek, nyilvánvaló, hogy a háztulajdonosokat is foglalkozásuk szerint kell számbavenni, vagyis ezt a 120 milliót is el kell osztani az egyes foglalkozási ágak között. De a rendelkezésünkre álló adatok alapján ez túl kockázatos vállalkozás lenne és ezért meg kell várunk az új népszámlálási adatokat.

Az adóstatistika az általános kereseti adónál, a jövedelmi adónál és a vagyonadónál közli az *adóalapok* megoszlását is foglalkozási ágankint. Ezeknek az adatoknak 1931. évi eredménye itt következik:

	Általános kereseti adó		Jövedelemadó		Vagyonadó	
	millió P	o/o	millió P	o/o	millió P	o/o
Földbirtok és ingatlan-érték	—	—	330'7	24'6	4.503'0	42'6
Földbirtok üzemtőkéje	—	—	—	—	596'4	5'6
Házbirtok	—	—	289'3	21'5	4.102'7	38'7
Ipar- és üzemtőkéje ..	207'8	43'1	—	—	429'5	4'1
Kereskedelem és üzemi tőkéje	158'7	33'0	—	—	490'1	4'6
Bánya, kohó és üzem-tőkéje	1'3	0'3	—	—	16'8	0'1
Földhaszonbérlet	44'2	9'2	332'4	24'7	—	—
Egyéb haszonbérlet ...	2'4	0'5	—	—	—	—
Értelmi foglalkozások ..	49'3	10'2	—	—	—	—
Járadék, szolgalmak és egyéb kereseti források	17'9	3'7	—	—	—	—
Tantemadó alá eső jövedelem	—	—	14'0	1'0	—	—
Szolgálati viszony	—	—	348'3	25'9	—	—
Tőkevagyon	—	—	21'0	1'5	418'7	3'9
Egyéb jövedelmi forrás és egyéb vagyon	—	—	10'7	0'8	46'7	0'4
Összesen	481'6 ¹	100'0	1.346'4	100'0	10.604'1	100'0

1 Földadó és ált. ker. adó együtt:

Tartozások összege	219'9 P	1.201'3 P
Adóalap	1.126'5 «	9.402'6 «
Adóösszeg	40.139'000 P	11.997'000 P

Ha együtt akarnók látni az általános kereseti adó alá eső foglalkozások adóalapjait a földadóéval, akkor a kataszteri tiszta jövedelem adatából kell kiindulnunk, ami 167 millió pengőnek felelt meg 1928-ban. Azonban a földadó kulcsa a kat. tiszta jövedelem 20%-a, az általános kereseti adó átlagos kulcsa pedig az adóalaphoz mérten 5%. A kat. tiszta jövedelmet tehát négyszeres összegben kell ide beállítanunk és ebben az esetben kitűnik, hogy a földadó alapja egymaga 670 millió az általános kereseti adó alá eső foglalkozások 481 milliójával szemben. A kettőnek együttes összegéből a földbirtokra 60% esik, holott a földbirtok ingatlan vagyona és üzemi tőkéje az egész megadóztatott vagyonnak csak 47.8%-át teszi.

A pénzügyminiszteri kiadványnak két, már említett táblája az 50.000 pengőnél nagyobb adóalap után adózók viszonyait tünteti fel. Ez a két tábla megmutatja, hogy a pénzügyminisztérium is tudna adóstatistikát csinálni, ha éppen akarna. Úgy látszik, mintha a statisztika szerkesztője ott értette volna félre feladatát, hogy azt

¹ Általános kereseti adó.

hitte, elég, ha a legnagyobb jövedelmű 1654 adóköteles viszonyait ismerteti részletesen. Ez az 1654 adóköteles azonban csak fél százaléka a jövedelemadóköteleseknek, és bár a rájuk kivetett 11.6 millió pengő adó az egész jövedelemadókietésnek 27%-a, azért a közteherviselés nagy problémája mégsem ott oldódik meg, hogy a legnagyobb jövedelműek mennyi egyenesadót fizetnek. Ez ugyanis legfeljebb egyes egyenesadóban való részvételtik mértékére jellemző, a fogyasztási adókban, a közvetett adókban s a többi közvetett állami bevételekben azonban szerepük számuknál fogva már jelentéktelen. A nagyjövedelmű adókötelesek foglalkozásonként így oszlanak meg:

	Budapesten		Vidéken		Összesen	
	szám	0/0	szám	0/0	szám	0/0
Földbirtokos	52	19'0	222	81	274	16'6
Házbirtokos	766	89'6	94	11	860	52'0
Iparos	35	67'0	16	33	51	3'1
Kereskedő	41	73'0	15	27	56	3'6
Haszonbérő	4	36'0	7	64	11	0'7
Szabad foglalkozású	14	87'0	2	13	16	1'0
Különféle foglalkozású	6	60'0	4	40	10	0'6
Tantiemet élvező	32	89'0	4	11	36	2'2
Szolgálati viszonyban levő	258	89'0	31	11	289	17'5
Tőketulajdonos	11	25'0	32	75	43	2'6
Egyéb foglalkozású	8	80'0	2	20	10	0'6
Összesen	1248	75'0	406	25	1654	100'0

E sorban jellemző, hogy a nagyjövedelműeknek több, mint fele háztulajdonos, ezek után a szolgálati viszonyban levők következnek 17.6%-kal és csak azok nyomában a földbirtokosok, akiknek aránya 16.6%. Az ipar és a kereskedelem kvótájához kell számítanunk a tantiemet élvezők túlnyomó nagy részét, valamint a szolgálati viszonyban levőket is, mégpedig ezeket majdnem kivétel nélkül. Sőt a házbirtokosok és a tőketulajdonosok is körülbelül közülük kerülnek ki, a házbirtok ugyanis okvetlenül valamilyen termelő foglalkozásból keletkezik.

A gazdák közül e szerint 274 adókötelesnek van 50.000 pengőnél nagyobb jövedelme, aminek a 66%-át a kincstár adómentes jövedelemnek veszi, s ha ezt összehasonlítjuk azzal az adattal, hogy 1930-ban a statisztikai hivatal szerint az országban 1644 olyan birtok volt, amelynek egy községben való kiterjedése 1000 kat. holdat meghaladt és hogy 1920-ban az 1000 holdnál nagyobb földbirtokosok száma mintegy 800 volt, e számokban is a mezőgazdaság bruttó bevételi lehetőségeinek nagyon alacsony szintje tükröződik, mert hiszen az ezerholdas birtok e szerint még nem jelent ötvenezer pengő nyers be-

vételü hanem a határt ennél is jóval magasabban kell keresnünk. A részvény vagyón tekintetében pedig az a helyzet, hogy mivel a magyar részvénytársaságok 1930-ban átlag 6.1% osztalékban részesültek, a vegyes részvénytársaságok 4.6%-ban, a bankok 11.2%-ban, átlag egy millió pengő körül kellett lennie annak a részvénybirtoknak, amely után befolyó kereset már a legnagyobb jövedelemadóalap szerint való kivetésre adott alkalmat. Ez magyarázza a tantiémélvezők alacsony számát ebben a sorozatban.

Ilyen részletes adatokat azonban csak a nagyjövedelműek parányi csoportjára nézve kapunk. De a nagy tömeg viszonyait ez a mű teljes homályban hagyja. Ezt a statisztikát még kísérletnek is alig tekinthetjük ebben a vonatkozásban.

Ezt a könyvet az teszi mégis legalább forma szerint statisztikává, hogy tíz egyenesadónak az adatait *törvényhatóságokent* való részletezésben közli. Ezt elismeréssel kell megemlítenünk, bár természetesen a földrajz rideg szempont, amely csak éppen annyiban használható fel társadalmi rajz céljaira is, mert a vidék főfoglalkozási ága az őstermelés, a városoké az ipar, kereskedelem, értelmiségi tevékenység. De komoly szolgálatot e tekintetben voltaképpen csak a házadó-táblázatok tesznek, amelyek 1931-re nézve feldolgozzák a tételek számát és a kivetett házadó összegét külön a fővárosra, a többi törvényhatósági jogú városokra, a megyei városokra, valamint a kis-és nagyközségekre nézve külön-külön. Legalább ezt kellett volna megtenni valamennyi adónál, ezenkívül pedig azt, hogy a kirótt adótételek helyett a valóságos adófizetők számát kutatják és állapítják meg, hogy az adóztatást a földrajzi tagoláson keresztül a társadalom igazi szerkezete szerint is láthassuk.

A *felekezetekre* vonatkozó adatok is szóhoz jutnak egy táblában, amely az egyházi és felekezeti iskolai adók megoszlását mutatja meg. Ezt a táblát itt közöljük, kiegészítve néhány olyan adattal és számitással, amelyek legalább részben pótolhatják a tábla szerkesztőjének azt a mulasztását, hogy az adófizetők számát nem tüntette fel az adatok között. E szerint a *felekezeti adóterhek* fej átlaga 0.60—770 P között váltakozik. A legnagyobb terhet az izrealita vallás tagjai viselik. De ha csak a hitfelekezeti *iskolai* adókat vizsgáljuk, akkor a terhek 0.12—0.88 pengő között vannak és első helyre ebben a sorrendben az ág. evangélikusok kerülnek. Az izraeliták a róm. katolikusok után a harmadik helyen vannak, miután hitükkel egybefüggő közterheknek mindössze 7.9%-át adják iskolai célokra. E tekintetben első helyen a róm. katolikusok állanak, akiknél a felekezeti közterheknek csaknem kétharmadrészét teszik az iskolai adók.

A hitfelekezet megnevezése	Egyházi adó		Hitfelekezeti ikolai adók		A felekezetek arványsáma 1917-ban	Valószínű lé- lekszámaok 1930-ban	Összes feleke- zeti terhek fejtárgya
	összesen	fejtárgy	összesen	fejtárgy			
	e z e r P						
Róm. kath.	6.391	1'14	4.145	0'74	63'9	5'6	1'88
Ev. ref.	3.603	1'33	1.405	0'37	21'0	1'88	2'70
Ág. hitv. evang.	1.199	2'22	480	0'88	6'2	0'54	3'10
Izraelita	3.691	7'10	318	0'60	5'9	0'52	7'70
Görög kath.	142	0'74	67	0'36	2'2	2'19	1'10
Görög keleti	6	0'12	6	0'12	0'6	0'05	0'24
Unutárius	8	—	—	—	0'1	0'0	1'0
Baptista	3	—	—	—	0'0	0'0	0'6
Összesen	15.043	1'74	6.424	0'73	100'0	8'6	2'47

Ez a kiadvány egész külön részt szentel annak a kimutatására, hogy a közterhek *milyen közület javára* vettettek ki: az állam, a vármegyék, a tj. városok, a megyei városok és községek, valamint egyéb közjogi társulatok stb. szerepelnek a részletezésben. Ezek az utóbbiak azért, mert amint láttuk, az egyházi és felekezeti adók is felsorakoznak a feldolgozott közterhek között és mert itt van az OTI, valamint a MABI bevételeinek összege is. Ezt nem helyeselhetjük egészen, mert hiszen ezen az alapon az élet- és járadékbiztosítást is ide lehetett volna venni; de ha már ezeket felvették, akkor nem értjük, miért hagyták el a mezőgazdasági cselédpénztár adatait.

Ez a részletezés a kérdés másik oldalát mutatja meg; fölöslegesnek nem lehet éppen mondani, de a magunk részéről ennél fontosabbnak tartottuk volna a minél gazdagabb társadalmi rajzot, mégpedig nem abban a vonatkozásban, hogy az adó milyen közjogi alakulat javára megy, hanem abban, milyen kereseti ágat milyen mértékben terhel a közös költségvetés és az egyes kereseti ágakon belül is milyen fokozatok vannak a kis és a nagyjövedelmek teherviselése között.

Általában nagyon sok ebben a kötetben a kiszámított adat, pedig más a kiszámítás és más a *számlálás*, ami a statisztikának igazi feladata. Sok benne a helypazarlás; bizonyos adatsorokat tízszer is ismétél; ügyes szerkesztéssel a felére össze lehetett volna szorítani ugyanezt az anyagot és a felszabaduló másik felén új, fontos, becses adatokat lehetett volna közölni.

Az igazi szolgálat az lett volna, ha a táblák azt világitanák meg, mint alakul az egyes közterhek tekintetében az adófizetők és az adót nem fizetők száma; ha e táblák olyan adatokat tárnának fel, amelyekből arra következtethetnénk, hol forog fenn a túlterhelés esete, hol mutatkoznak talán tartalékok, de mindenesetre egyenlenségek a terhek megosztásában s mint lehetne az adópolitikát a mainál egész-

ségesebb irányba terelni. Ehhez azonban nem elég az állami adókezelés adatainak variálása, hanem ehhez külön és fáradságos adatgyűjtés szükséges. Lehet, hogy erre nincs most pénz. Sajnos, statisztikára soha sincs, mint ahogy a szegény ember szemében a legnagyobb oktalanságnak tűnik fel az orvosnak az a tanácsa, hogy nyissa ki az ablakát, miután ennek a tanácsnak az ő szemében nem az az értelme, hogy engedjen be jó levegőt, hanem az, hogy eressze ki a meleget. A magyar politikai élet ma még a kuruzslásnak abban az állapotában leledzik, amelyben a statisztika tisztára tékozlásnak és fényűzésnek tűnik fel; de azon a pénzen, amibe ennek a füzetnek az összehordása került, egészen bizonyosan lehetett volna ennél hasznosabb munkát is végezni, ha szakemberek kezébe adják a feladatot.

Az bizonyos, hogy ezzel a kiadvánnyal a pénzügyminisztérium a forma szerint eleget tett a képviselőház kívánságának. Az ügy aktszerűen elintéztetett, a parlament elé beterjesztetett egy füzet, amelynek neve adóstatisztika.

Mi azonban azt szeretnők, ha ezzel sem a parlament, sem a pénzügyminiszter nem zárná le ezt a fontos ügyet. Ez az adóstatisztika félreértésből és az ügygel való nemtörődésből született meg. Haldéktalanul új megbízatást kellene adni egy igazi adóstatisztika elkészítésére, azonban most már megfelelő statisztikai képzettségű szakember vezetésével.

Móricz Miklós.